

## شعبان

221- 210

الثمنين في تاريخ البلد الامين، چاپ محمد عبدالقادر احمد عطا، بيروت ۱۹۹۸/۱۴۱۹؛ محمد بن اسحاق فساكهي، اخبار مكة في قديم الدهر و حديثه، چاپ عبدالملك بن عبدالله بن دهيش، بيروت ۱۹۹۸/۱۴۱۹؛ محمد بن حسن فتال نيشابوري، روضة الواعظين، قم: منشورات الرضى، [بی تا]؛ محمد بن يعقوب فيروزآبادي، القاموس المحيط، بيروت: دارالمعرفة، [بی تا]؛ سعيد بن هبة الله قطب راوندي، الخرائج و الجرائح، قم ۱۴۰۹؛ كليني (بيروت)؛ صفى الرحمان مبارکفوري، الرحيق المختوم: بحث في السيرة النبوية على صاحبها افضل الصلاة و السلام، بيروت [2] ۱۹۷۶/۱۳۹۶؛ محمد الياس عبدالغنى، تاريخ مكة المكرمة: قديماً و حديثاً، مدينة ۲۰۰۱/۱۴۲۲؛ مسعودي، التنبية؛ احمد بن علي مسقرزي، امتاع الاسماع بما للنبي صلى الله عليه وسلم من الاحوال و الاموال و الحفدة و المتاع، چاپ محمد عبدالحميد نمسي، بيروت ۱۹۹۹/۱۴۲۰؛ محمد بن عمر واتدي، كتاب المغازي، چاپ مارسدن جونز، لندن ۱۹۶۶، چاپ افست قاهره [بی تا]؛ ياقوت حنوي، يعقوب، البلدان؛ هفوي، تاريخ.

/ محمد اصغري نژاد و محمدرضا ناچي /

## شعبان، هشتمين ماه سال درگاه شماری هجرى قمرى.

(۱) مباحث تقويمى. نام اين ماه از ريشه «ش ع ب» به معنى پراکنده شدن گرفته شده است (به ابن منظور، ذيل «شعب»).

قرار گرفتن ماه شعبان بين دو ماه رجب (از ماههاى حرام) و رمضان (موعد روزه دارى) موجب توجه به ماه شعبان و اهميت آن شده است. در منابع گوناگون، درباره وجه تسميه ماه شعبان آمده است كه قبائل عرب پيش از اسلام در فصل بهار گرد هم مى آمدند (به ادامه مقاله) و براى تأمين منابع آب، راهزنى و غارت اموال كاروانها در بيابانها پراکنده (منشعب) مى شدند (به مسعودي، ج ۲، ص ۳۴۷؛ مرزوقى اصفهاني، ج ۱، ص ۲۷۸؛ ابن منظور، همانجا؛ نيز به زيدي، ج ۳، ص ۱۴۲؛ عرفان محمد حسمور، ۲۰۰۰، ص ۶۵۶۲؛ براى گزارش كلى درباره ريشه شناسى نام اين ماه به برنايى، ص ۳۹۰). با توجه به تنوع مبدأ و تفاوت در نام ماههاى سال نزد اقوام مختلف عرب جاهلى نامهاى گوناگونى براى ماه شعبان در دوره پيشگفته وجود داشته است. از جمله عاذل (يعقوبى، ج ۱، ص ۲۲۸؛ ميدانى، ص ۴۶۰؛ فس قَلَقَشْنَدِي، ج ۲، ص ۳۷۹ به صورت عادل)، وعل و وعلان (مرزوقى اصفهاني، ج ۱، ص ۲۸۲)، موهب (الفوايد الغرر، گ ۲۶ پ؛ مرزوقى اصفهاني، ج ۱، ص ۲۸۳)، و كسع (مسعودي، ج ۲، ص ۳۴۹). اما عربها، به مرور و تحت تأثير عوامل مختلف، به ويژه پس از اسلام، نامها و وجه تسميه هاى ديگرى نيز براى اين ماه در نظر گرفتند؛ از جمله

على شيرى، بيروت ۱۹۸۸/۱۴۰۸؛ ابن ناصرالدين، توضيح المشتبه فى ضبط اسماء الرواة و انسابهم و قابهم و كناههم، چاپ محمد نعيم عرقوسى، بيروت ۱۹۹۳/۱۴۱۴؛ ابن هشام، السيرة النبوية، چاپ مصطفى سقا، ابراهيم ابيارى، و عبدالحق شلى، قاهره ۱۹۳۶/۱۳۵۵؛ ابوطالب بن عبدالمطلب، ديوان، [رواية] ابى هفان مهزى بصري و على بن حمزة بصري تميمى، چاپ محمد حسن آلياسين، بيروت ۲۰۰۳؛ محمد بن عبدالله ازرقى، اخبار مكة و ماجاء فيها من الآثار، چاپ رشدى صالح ملحس، بيروت ۱۹۸۳/۱۴۰۳، چاپ افست قم ۱۳۶۹ ش؛ محمد بن احمد ازهرى، تهذيب اللغة، ج ۱، چاپ عبدالسلام محمد هارون، مصر ۱۹۶۴/۱۳۸۴؛ محمد بن عبدالله إسكافى، المعيار و الموازنة فى فضائل الامام اميرالمؤمنين على بن ابى طالب (صلوات الله عليه)، چاپ محمد باقر محمودى، بيروت ۱۹۸۱/۱۴۰۲؛ بخارى؛ عاتق يلاى، معالم مكة التاريخية و الاثرية، مكة ۱۹۸۰/۱۴۰۰؛ همو، معجم المعالم الجغرافية فى السيرة النبوية، مكة ۱۹۸۲/۱۴۰۲؛ همو، معجم معالم الحجاز، مكة ۱۹۸۲-۱۹۷۸/۱۴۰۲-۱۳۹۸؛ احمد بن يحيى بلاذرى، كتاب جَمَل من انساب الاشراف، چاپ سهيل زكار و رياض زركلى، بيروت ۱۹۹۶/۱۴۱۷؛ اسماعيل بن حماد جوهرى، الصحاح: تاج اللغة و صحاح العربية، چاپ احمد عبدالغفور عطار، بيروت [بی تا]؛ چاپ افست تهران ۱۳۶۸ ش؛ احمد جُهَنى، مكة المكرمة بين يديك، جده ۲۰۰۹/۱۴۳۰؛ ابراهيم بن اسحاق حربى، كتاب المناسك و اماكن طرق الحج و معالم الجزيرة، چاپ حمد جاسر، رياض ۱۹۸۱/۱۴۰۱؛ احمد بن محمد حضراوى، كتاب العقد الثمين فى فضائل البلد الامين، چاپ محمد زهنه محمد عزم، [قاهره ۲۰۰۱]؛ على بن ابراهيم خلبى، السيرة الحلبية فى سيرة الامين المأمون، بيروت ۱۹۸۰/۱۴۰۰؛ محمد بن احمد ذهبى، تاريخ الاسلام و وفيات المشاهير و الاعلام، السيرة النبوية، چاپ عمر عبدالسلام تدمرى، بيروت ۱۹۹۴/۱۴۱۵؛ عبدالعزيز رادين، «حارة سوق الليل»، در مكة المكرمة: التاريخ و العلم و الحضارة، ج ۲، مراجعة و تحقيق محمد عبدالله باجوده و فؤاد يوسف نصيف، مكة: [بی تا]، [۲۰۱۰/۱۴۳۱]؛ محمد بن عبدالباقى زرقانى، شرح العلامة الزرقانى على المواهب اللدنية بالمنح المحمدية للعلامة القسطلانى، چاپ محمد عبدالعزيز خالدى، بيروت ۱۹۹۶/۱۴۱۷؛ احمد سباعى، تاريخ مكة: دراسات فى السياسة و العلم و الاجتماع و العمران، رياض ۱۹۹۹/۱۴۱۹؛ عبدالرحمان بن عبدالله سهيلى، الروض الانف فى شرح السيرة النبوية لابن هشام، چاپ عبدالرحمان وكيل، قاهره ۱۳۸۷-۱۳۹۰/۱۳۹۰-۱۹۶۷، چاپ افست ۱۹۹۰/۱۴۱۰؛ محمد بن مكى شهيد اول، موسوعة الشهيد الاول، ج ۱۱-۹؛ الدروس الشرعية فى فقه الامامية، قم ۲۰۰۹/۱۴۳۰؛ محمد بن يوسف صالحى شامى، سُبُل الهدى و الرشاد فى سيرة خيرالعباد، چاپ عادل احمد عبدالموجود و على محمد معوض، بيروت ۱۹۹۳/۱۴۱۴؛ طبرى، تاريخ (بيروت)؛ محمد بن حسن طوسى، مصباح المستهجد، بيروت ۱۹۹۱/۱۴۱۱؛ جعفر مرتضى عاملى، الصحيح من سيرة النبى الاعظم صلى الله عليه وآله وسلم، قم ۱۳۸۵ ش؛ محمد بن احمد فاسى، العقد